

Dagverksamheten Hantverkshuset

En jämförelse mellan verksamhetsidé, LSS och utförande
med inriktning på Asperger syndrom

Caroline Landberg.

Isabelle Bodin.

S3A.

Fältstudier, 8 hp.

Under handledning av Ann Palm.

Institutionen för Socialt Arbete vid Stockholms Universitet.

HT 2008/-09

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
SYFTE	4
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	4
BEGREPP.....	4
METOD.....	5
MATERIAL	5
URVAL.....	6
OBSERVATIONER OCH GRANSKNING AV BESTÄMMELSER.....	6
ANALYSMETOD	7
ETISKA ÖVERVÅGANDEN	7
VALIDITET	7
RELIABILITET	7
ANVÄNDBARHET	8
KUNSKAPSLÄGE OCH REGELVERK	8
HANTVERKSHUSET	10
TEORETISKA PERSPEKTIV	11
RESULTAT – ANALYS OCH TOLKNING.....	11
RIKTLINJER OCH VERKSAMHETSIDÉN	11
JÄMFÖRELSE AV LSS OCH VERKSAMHETSIDÉN/RIKTLINJERNA MED VAD SOM GÖRS I VERKSAMHETEN	12
Delaktighet i samhällslivet.....	12
Respekt, integritet, inflytande, själv- och medbestämmanderätt.....	12
Individuella behov	12
Tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet.....	13
Förberedelse inför förvärvsarbete	14
Meningsfull sysselsättning	14
DISKUSSION	14
RESULTATDISKUSSION	14
METODDISKUSSION.....	16
SLUTSATS	16
KÄLLFÖRTECKNING.....	18
BILAGA 1.....	20
BILAGA 2.....	21
BILAGA 3.....	22
BILAGA 4.....	23

Abstract

Bodin, I., Landberg, C. (2009). "Dagverksamheten Hantverkshuset – En jämförelse mellan verksamhetsidé, LSS och utförande med inriktning på Asperger syndrom".

Syftet med denna kvalitativa rapport var att undersöka om verksamhetsidén och de riktlinjer som idag finns för dagverksamheten Hantverkshuset är förenliga med LSS, och om verksamhetsidén/riktlinjerna och LSS stämmer överens med det som utförs i verksamheten. Studien utgick från en programteori i syfte att utröna tanken bakom Hantverkshuset. Denna verksamhetsidé har därefter jämförts med lagar och observationer på den dagliga verksamheten.

Hantverkshuset är en verksamhet under omorganisation vilket medfört att det inte finns klara skriftliga riktlinjer eller en klar verksamhetsidé. En av anledningarna till avsaknaden av tydliga riktlinjer kan vara att det tillkommit nya målgrupper såsom personer med Asperger syndrom. Individer som går under LSS har enligt lag rätt till meningsfull sysselsättning och utifrån observationer framgick att det fanns deltagare som önskade annan sysselsättning. Vad som är meningsfullt för den enskilde är alltså individuellt och enligt LSS 7 § ska de individuella behoven beaktas. Inom verksamheten finns bara sysselsättning av hantverkskaraktär, vilket innebär att verksamheten inte har möjlighet att erbjuda annan aktivitet. Individer med Asperger syndrom har ofta fördjupade kunskaper inom vissa områden och då det övergripande syftet med Hantverkshuset är att få ut dem på den öppna arbetsmarknaden och erbjuda utveckling, är möjligheten att ge dem chansen att vidareutveckla sin förmåga bristfällig.

Sökord: Asperger syndrom, dagverksamhet, LSS, verksamhetsidé, individuella behov, meningsfull sysselsättning.

Inledning

I Sverige finns en lång tradition av hög arbetsmoral (Lindqvist & Nygren, 2006) där arbetet fyller en viktig funktion i människors liv då det skapar struktur, social kontakt och mening i livet. Det handlar således inte enbart om materiell välfärd (Socialstyrelsen, 1997). De som har svårast att ta sig in på arbetsmarknaden är individer med funktionshinder (Socialstyrelsen, 1997). Enligt socialtjänstlagen ska socialnämnden verka för att de som på grund av sitt funktionshinder har svårigheter i vardagen ska få möjlighet ”att delta i samhällets gemenskap och leva som andra och få en meningsfull sysselsättning” (Norström & Thunved, 2008). Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är en rättighetslag som till exempel ger vissa med funktionshinder en rättighet att delta i samhällslivet så som till exempel daglig verksamhet (LSS 9:10).

En kommunal verksamhet i socialtjänstens regi som erbjuder aktivitet för denna personkategori är Upplands-Bros dagverksamhet Hantverkshuset (a.a.; Hantverkshusets broschyr), vilken vi fick möjlighet att besöka. Personalen på Hantverkshuset önskade att vi skulle undersöka hur de skulle kunna utveckla verksamheten. För att göra detta valde vi att granska LSS och de grundläggande riktlinjer som finns för verksamheten för att jämföra dem med den aktivitet som faktiskt sker på Hantverkshuset. Detta är grundläggande för att överhuvudtaget kunna utveckla verksamheten i ett senare skede. Valet av målgrupp grundade sig på att denna målgrupp inte tillkom förrän år 2007 och att den inte var en av de ursprungliga målgrupperna för Hantverkshuset. Vi vill se om verksamhetsidén är lämplig och passar för personer med Asperger syndrom.

Syfte

Vårt syfte är att undersöka om verksamhetsidén och de riktlinjer som idag finns för Hantverkshuset är förenliga med LSS och om verksamhetsidén/riktlinjerna och LSS stämmer överens med det som utförs i verksamheten.

Frågeställningar

- Hur ser verksamhetsidén/riktlinjerna ut för Hantverkshuset?
- Vad föreskriver LSS med lagkommentarer för personer i personkrets ett?
- Stämmer verksamhetsidén/riktlinjerna och LSS överens med vad som görs i verksamheten?

Begrepp

Asperger syndrom – en diagnos inom gruppen autismstörningar (Abbad Larsson, G., 2007).

Autism - en betydande störning som påverkar den sociala förmågan, funktionshindret brukar uppstå under de första levnadsåren (Thunved & Norström, 2008).

Arbetsgruppen – enhet inom individ- och familjeomsorgen i Upplands-Bro kommun som samarbetar med Hantverkshuset (Organisationsschema Upplands-Bro kommun)

Arbetsprövning – ”verksamhet som bedrivs för handikappade och vissa arbetssökande, bl.a. som ett led i arbetsmarknadsrehabilitering; även när en person ska pröva nya arbetsuppgifter på sin arbetsplats”. (www.ne.se)

Arbetsträning – ” verksamhet som syftar till att handikappade och vissa övriga arbetssökande under kortare eller längre tid skall få möjlighet att praktiskt pröva, bedöma och utveckla sin arbetsförmåga”. (www.ne.se)

Deltagare – de individer som deltar i Hantverkshusets verksamhet (muntlig kommunikation: Britta Jernström, 2008-12-01).

Funktionshinder - WHO:s definition av ett funktionshinder är att det ska vara en begränsning för den enskilde individen att utföra en aktivitet på grund av en skada. Att ha ett funktionshinder behöver inte betyda ett handikapp, den enskilde får ett handikapp när den inte kan utföra en vanlig handling (Thunved & Norström, 2008).

LSS – Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (Norström & Thunved, 2008)

OSA - Offentligt skyddat arbete (muntlig kommunikation: Britta Jernström, 2008-12-01).

Personkrets ett – LSS är en rättighetslag som berättigar vissa funktionshindrade särskilda rättigheter. Dessa personer kategoriseras utefter tre kategorier som ger olika rättigheter. De med Asperger syndrom innefattas under personkrets ett (Thunved & Norström, 2008).

SoL – Socialtjänstlagen (2001:453) (Thunved & Norström, 2008).

Metod

Material

Under en veckas fältarbete fick vi inledningsvis en introduktion av verksamheten av vår kontaktperson. Vi fick därefter möjlighet att ta del av verksamheten både genom aktivt deltagande och möjlighet att ställa frågor till personal och deltagare i verksamheten. Syftet med införskaffandet av denna muntliga kommunikation var att få en helhetsbild av Hantverkshuset och dess kontext. Denna helhetsbild kompletterades senare med en informantintervju med biträdande enhetschefen för Hantverkshuset i syfte att få en mer djupgående kunskap kring Hantverkshusets verksamhetsidé. Intervjun var av semistrukturerad karaktär, då vi dels hade förberett ett par specifika frågor samtidigt som vi höll intervjun öppen i syfte att skapa en djupare och mer detaljerad bild samt att vara öppen för nya teman (Kvale, 1997). Dessutom fick vi möjlighet att träffa en ur personalen från arbetsgruppen på familje- och individenheten i Upplands- Bro kommun som lät oss ta del av de riktlinjer som finns dokumenterade för verksamheten.

Vid insamlandet av informationen om kunskapsläget kring vårt ämne använde vi oss av Stockholms Universitetsbiblioteks hemsida, men även Libris och Diva där vi använde oss av sökord som Asperger syndrom, handledning, beslut, LSS, programteori m.m. Vi tog även del av aktuell kurslitteratur för kursen och tidigare kurslitteratur såsom *De nya sociallagarna* (Norström & Thunved, 2008).

Som förberedelse för observationerna utformade vi en mall (se bilaga 1)(Aspers, 2007). Teman vi baserade mallen på utgick från paragrafer som behandlade personkrets ett och deras rättigheter och verksamheternas skyldigheter som finns i LSS (se bilaga 4) och de riktlinjer vi fått från arbetsgruppen (se bilaga 2 & 3) i Upplands-Bro kommun.

Urval

Efter en veckas fältarbete på Hantverkshuset valde vi att fokusera på utvecklingsmöjligheterna för verksamheten. Detta förslag var ett av tre som framlades av vår kontaktperson på Hantverkshuset. För att begränsa vårt arbetsområde valde vi att fokusera på de deltagare som kommit till Hantverkshuset via LSS. Detta val grundade sig på den information vi fått om verksamhetsidén, det vill säga att Hantverkshuset är en daglig verksamhet som ska fungera som en bro mellan individen och den öppna arbetsmarknaden (muntlig kommunikation: Ali Rashidi). Dessutom väcktes vårt intresse för LSS då dessa deltagare inte var den ursprungliga målgruppen för verksamheten. Då grundverksamheten i och med detta är utformad för icke-funktionshinderade ansåg vi att detta område var en viktig grundsten att undersöka i syfte att utveckla dagverksamheten. Idag finns det nio deltagare som kommit via LSS till Hantverkshuset och eftersom deltagarna är uppdelade efter ett förmiddags- och eftermiddagsschema valde vi att observera både förmiddag och eftermiddag. På båda passen var tre deltagare närvarande. En deltagare var inte närvarande på sitt eftermiddagspass av okänd anledning. För att kunna svara på våra frågeställningar observerade vi även personalen. Denna arbetsgrupp består av fyra personer, en samordnare, en hantverkspedagog och två handledare (Hantverkshusets broschyr).

Observationer och granskning av bestämmelser

För att få fram det empiriska material vi behövde för denna studie valde vi att granska LSS och kommentarerna till lagen, specifikt de paragrafer som berörde dagligverksamhet och meningsfull sysselsättning. Vi sökte efter måldokument av olika slag med hjälp av vår kontaktperson på Hantverkshuset och den biträdande enhetschefen. Dessutom sökte vi information på Upplands-Bro kommuns hemsida och granskade de dokument vi fått från arbetsgruppen. Att granska nedskrivna lagar och riktlinjer anser vi var av vikt då det är utifrån dessa som Hantverkshuset verksamhet bör utformas och det är även dessa som personalen ska arbeta utifrån. För att möjliggöra en jämförelse över hur verksamheten ser ut på Hantverkshuset, LSS och lagkommentarer, samt riktlinjer och verksamhetsidé valde vi att utföra observationer på Hantverkshuset (Olsson & Sörensen, 2007).

Vi utförde direkta observationer genom att agera som öppna observatörer (Vedung, 1998; Frankorth, N. & N., 1996). Vi utgick från vår mall men försökte dock hålla oss öppna för nya teman. Valet av undersökningsmetod grundade sig på vårt syfte att undersöka hur verksamheten verkar i praktiken och detta för att möjliggöra en jämförelse mellan LSS och verksamhetsidén vid analysdelen.

Vi började med att informera personal och deltagare om att vi skulle observera och att vi inte skulle ha möjlighet att kunna delta i aktiviteter eller samtala med dem. Val av observationsplats grundade sig på vart de flesta av deltagarna befann sig, vilket var i textilverkstaden. Vi satt vid ett eget bord så att vi kunde ha bästa möjliga uppsyn över textilverkstaden, men samtidigt ha ett visst avstånd till deltagarna. Detta för att de inte skulle börja tala med oss och för att de inte skulle tänka på att vi var närvarande. Förmiddagsobservationen startade halv elva på förmiddagen och avslutades till lunch klockan kvart i tolv. Eftermiddagsobservationen skedde mellan halv ett och halv fyra.

Vi utförde fältanteckningar var för sig under tiden för observationen. Dessa liksom övrig intryck stämde vi av och reflekterade kring på lunchen med varandra, detta gjorde vi även under observationens gång vid behov. Då två av deltagarna befann sig på andra platser under hela- respektive en del av observationen valde vi att röra oss runt i verksamheten vid ett par tillfällen för att observera även dessa deltagare (Aspers, 2007).

Analysmetod

Innan vi utförde vår observation hade vi granskat LSS och tagit ut de paragrafer samt lagkommentarer som var av intresse för oss för att kunna forma en mall till observationen. Vi hade även använt oss av riktlinjerna för verksamheten för att utforma vår mall. Vid observationerna märkte vi att det inte gick att utgå strikt från mallen vilket gjorde att vi även skrev ned det vi observerade i form av egna anteckningar. Därmed kompletterades mallen med egna noteringar.

När observationerna var utförda kodade vi vårt material genom att placera våra teman under lämpliga paragrafer, det vill säga de paragrafer vi valt ut från LSS. Aspens (2007) påpekar just hur viktigt det är att utforma teman utefter teori och forskningsfråga för att arbetet ska leda i rätt riktning. Vi placerade även in de riktlinjer och den del av verksamhetsidéen som vi ansåg passa in under lämplig paragraf och/eller lagkommentar. Även det som gick emot paragrafen eller lagkommentaren i riktlinjerna/verksamhetsidéen och från observationen placerades in under lämplig paragraf. Kodningen skedde på så sätt i Word genom tre steg. Det första steget bestod av att ta fram lämpliga paragrafer och lagkommentarer från LSS, det andra steget bestod av att placera in riktlinjer och verksamhetsidé under lämplig paragraf eller lagkommentar medan det tredje steget bestod av att placera in observationerna utefter vart de passade in.

Etiska överväganden

Då Hantverkshuset har få deltagare och en liten personalgrupp valde vi att varken använda oss av namn i rapporten eller vid kodningen för att kunna garantera deras anonymitet, av samma skäl har vi valt att utelämna detaljerade händelser. Vi refererar till muntliga informationskällor vilket vi har fått personernas medgivande till (Olsson & Sörensen; Codex hemsida). Vid observationerna var deltagarna och personalen informerade om att vi skulle genomföra observationer, detta då det inte är etiskt riktigt att utföra dessa utan ett godkännande (Olsson & Sörensen; Frankforth et al., 2006).

Validitet

Då vi inte haft möjlighet att göra observationer under en längre period kan det ha påverkat utfallet av våra resultat då vi genom denna observation kanske inte lyckats spegla den verklighet vi avsett att studera. Personal och deltagare var även medvetna om att vi utförde en observation och detta kan ha påverkat dem i deras beteende, då de av olika skäl medvetet och omedvetet kan ha handlat annorlunda än de brukar. Detta kan i sin tur ha påverkat vår validitet. Ytterligare en aspekt som kan ha påverkat vår validitet är att vi innan utförd observation redan vistats en vecka på Hantverkshuset, vilket innebär att vi på grund av vår förförståelse kring hur de arbetar kan ha påverkat vad och hur vi observerade. Men även att vi vid observationstillfällena hade en mer personlig kontakt med personal och deltagare kan ha påverkat hur och vad vi observerade. Dock har vi under hela arbetets gång försökt att ställa oss kritiska till vårt eget arbete och tillvägagångssätt i syfte att öka validiteten (Kvale, 1997).

Reliabilitet

För att tillförsäkra en god reliabilitet och motverka subjektiv godtycklighet valde vi att föra skilda fältanteckningar samt att koda tillsammans. Däremot hade vi utformat en mall vilken vi utgick ifrån vid observationstillfället och denna kan ha medfört en avgränsning i observationen. Detta på grund av att observationsmallen kan ha påverkat vad vi studerade. Liksom vid en intervju där intervjuaren kan vinkla sina frågor kan man jämföra vår observationsmall vid de ställda frågorna i en intervju, då båda dessa påverkade resultatet genom att man fokuserar på vissa områden. Dock var denna mall nödvändig då denna

möjliggjorde för oss att jämföra vårt resultat med LSS, riktlinjer och verksamhetsidén (Aspers, 2007; Kvale, 1997).

Genom att ha använt oss av alla riktlinjer och skrifter om verksamhetsidén som idag existerar, samt att vi kompletterat detta med en informantintervju med den biträdande enhetschefen, anser vi att vi uppnått teoretiskt mättnad då det gäller verksamhetsidén. Dock skulle vi kunnat fördjupa oss ytterligare i tidigare forskning (Kvale, 1997).

Användbarhet

Det resultat vi i vår rapport kommit fram till är väldigt specifikt för Hantverkshuset, men det innebär inte att denna studie inte skulle kunna användas av andra verksamheter som har personer med Asperger syndrom som målgrupp. Vi har försökt att visa på den komplexitet och de förutsättningar och behov som de med denna diagnos har och vad som krävs av en verksamhet som Hantverkshuset.

Kunskapsläge och regelverk

Sverige är ett land där arbete anses som en viktig del i människans liv. Rådet för arbetslivsforskning (2000) skriver att man till och med kan säga att "medborgarskap heter arbete" (a.a., s.24). Detta beror inte bara på materiell välfärd, utan på den sociala funktion som arbetet medför (Socialstyrelsen, 1997). På arbetsmarknaden ställs idag allt högre krav på människans kapacitet, vilket medför att de personer som har ett funktionshinder får allt svårare att ta sig in på den öppna arbetsmarkanden (Rådet för arbetslivsforskning, 2000; Socialstyrelsen, 1997). Det som är viktigt för att funktionshindrade ska ha lättare att komma ut på arbetsmarkanden är att stärka individen och dennes initiativförmåga och målmedvetenhet. Förutom detta krävs att man fokuserar mer på att öka den enskildes kunskap och utbildning (a.a.).

Portalparagrafen i Socialtjänstlagen säger att socialtjänsten ska verka för människors "ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktivt deltagande i samhällslivet" (Norström & Thunved, 2008, s.35). De ska ta tillvara den enskildes resurser och utveckla dennes förmågor, och allt arbete som utförs ska utföras i samförstånd med den enskilde och med respekt för dennes integritet. Dock är socialtjänstlagen en ramlag och kommunen kan själv utforma sin verksamhet efter sina egna förutsättningar och behov (SoL 1:1)(Norström & Thunved, 2008). Gren (1996) kompletterar denna bild genom att skriva om dilemmat av att arbeta strikt utefter riktlinjer, och att det krävs att man ser till den enskildes integritet och självbestämmande i arbetet med klienter då alla individer har olika behov.

Enligt SoL 3:3 ska all verksamhet som sker i dennes regi kontinuerligt utvecklas och personalen ska ha lämplig utbildning i syfte att skapa god kvalitet för verksamheten. Kommunen ansvarar även för utsatta grupper (SoL 5:7), till exempel att människor med funktionshinder ska få chans att känna sig delaktiga i samhället på samma levnadsvillkor som andra. Dessutom ska socialnämnden hjälpa individen att få en "meningsfull sysselsättning" (Norström & Thunved, 2008).

Det finns en särskild lag som ska skydda personer med funktionshinder; Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)(se bilaga 4). Detta är en rättighetslag som vissa med funktionshinder innefattas av. De individer med funktionshinder som innefattas av lagen beskrivs genom tre personkategorier. Den personkrets vi kommer fokusera på är personkrets ett, vilket innefattar de med autism och autismliknande tillstånd. Dessa individer

har enligt LSS 5 § en rättighet att få möjlighet att leva som andra och vara delaktiga i samhället. Denna paragraf ger uttryck för handikappolitikens grundläggande principer: tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet. Verksamheter som arbetar utefter LSS ska arbeta enligt dessa principer. De personer som går under LSS har rätt till insatser som är anpassade utefter dennes behov i syfte att skapa en god livssituation för individen (LSS 7 §). Då LSS (8 §) är en rättighetslag bestämmer den enskilda själv vilka insatser han eller hon vill ta emot. En av insatserna är daglig verksamhet (LSS 9 § 10). Detta kan erbjudas personer som är 16- 64 år, och som inte arbetar eller befinner sig på en utbildning. Vid utformandet av den dagliga verksamheten bör man utgå från den enskildes individuella behov och den bör utformas efter individens funktionshinder. Dagverksamheten ska "erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap efter hans önskemål"(Norström & Thunved, 2008, s.470). Målet för verksamheten bör vara att få ut den enskilde individen på den öppna arbetsmarknaden, oavsett om det är ett långsiktigt mål eller orealistiskt (a.a.).

Aspergers syndrom kännetecknas av att personen har svårt med sociala kontakter och emotioner, då denne har svårt med socialt samspel. Detta beror på svårigheter med ögonkontakt och att avläsa mimik samt kroppsspråk. De har svårt att bekräfta andra människors känslor och de har problem med att veta hur de ska bete sig i sociala sammanhang, vilket leder till svårigheter med relationer. De har även svårt att fokusera på flera saker samtidigt och gillar rutiner, vilket leder till att de ofta är kompetenta inom ett specifikt område. Dock visar sig Asperger syndrom olika för olika individer (Steindal, 1997). Larsson Abbad (2007) beskriver Asperger syndrom som ett "osynligt funktionshinder" (a.a., s.39) som kan leda till marginalisering på grund av detta avvikande beteende. Konsekvenserna av dessa svårigheter kan vara att individen får svårt med viktiga sociala relationer och svårigheter att få och behålla anställningar, som i sin tur kan leda till "ökat beroende av föräldrar" (a.a., s.39).

Då Asperger syndrom tillhör personkrets ett under LSS har de med Aspergers syndrom rätt till meningsfull sysselsättning, till exempel genom daglig verksamhet. Vad som är meningsfull sysselsättning kan dock endast avgöras av individen själv. Denna form av sysselsättning bör, som tidigare nämnts, enligt LSS arbeta för att individerna ska komma ut på arbetsmarknaden. Daglig verksamhet kan utformas på olika sätt till exempel genom caféverksamhet, hantverksverksamhet och dataföreningar. Dessa verksamheter är till för att verka som en brygga mellan icke yrkesverksamt liv och den öppna arbetsmarkanden. Detta är en process som är tidskrävande, speciellt för de deltagare som inte tidigare arbetat eller för de som varit arbetslösa under en längre tid. Processen innefattar delar av motivationsarbete och att på olika sätt förbereda dem inför ett vanligt arbete. För att öka deltagarnas motivation bör man på verksamheten utforma aktiviteterna efter deltagarnas önskningar (Socialstyrelsen, 1997).

Det finns verksamheter som innefattar många olika målgrupper, men Socialstyrelsen hävdar att det i vissa fall kan finnas behov av att utforma specifika verksamheter för dem med grava funktionshinder. När man blandar olika målgrupper är det av särskild vikt att se till de individuella behoven och att anpassa aktiviteterna utefter dessa. Socialstyrelsen menar att det är av största vikt att chefer och politiker redan i ett tidigt skede tydliggör syftet med den aktuella verksamheten så att den innefattas av meningsfull sysselsättning för dessa målgrupper. Verksamhetens syfte och mål måste vara realistiska efter verksamhetens målgrupper, om syftet är att deltagarna ska komma ut på arbetsmarknaden inom en viss tidsram måste det vara realistiskt för val av målgrupp. Verksamheten bör tidsmässigt vara

utformad efter deltagarnas behov, det vill säga om deltagarna gynnas mer av, och har en önskan om, att vara på dagverksamheten under en längre tid så bör detta vara möjligt. Deltagarna bör alltså få möjlighet att under en längre tid anpassa sig till verksamheten (Socialstyrelsen, 1997). Vidare menar Socialstyrelsen att det för individer som varit utanför arbetsmarknaden under en lång period kan behöva en längre anpassningsperiod än de som endast varit arbetslösa under en kortare period. Socialstyrelsen ger även förslag på att individer inom daglig verksamhet kan ges möjlighet att vidareutbilda sig i syfte att underlätta intåget till arbetsmarknaden (a.a.).

Hantverkshuset

Hantverkshuset i Upplands - Bro kommun är en form av daglig verksamhet som bland annat har personer som går under LSS som målgrupp. De individer som kommer genom LSS till verksamheten är de personer som har diagnosen Asperger syndrom. Denna målgrupp utgör ungefär hälften av deltagarna på verksamheten, de resterande tre målgrupperna är personer som har OSA, flyktingar och arbetsprövare (muntlig kommunikation: Britta Jernström). Det är hantverksinriktade aktiviteter som deltagarna får möjlighet att utföra. Det finns en textil- och snickeriverkstad, samt måleri och cykelverkstad (Hantverkshusets broschyr; observation). Deltagarna får möjlighet att utföra de sysslor som passar deras förutsättningar och till viss del efter önskemål. Som tidigare nämnts finns det på Hantverkshuset fyra anställda: en samordnare med slöjdläroinriktad utbildning, en hantverkspedagog och två handledare för de med Asperger syndrom. Hantverkshuset kom till år 2007, tidigare kallades verksamheten Snicken och den öppnades år 1996 och var då en öppenvårdsverksamhet kopplat till hantverk i syfte att låta denna målgrupp arbetspröva. Syftet var därmed inte att få ut dem på arbetsmarknaden inom en viss tid (muntlig kommunikation: Ali Rashidi; Hantverkshusets broschyr; observation).

När Hantverkshuset skapades 2007 förändrades verksamhetens inriktning och fler målgrupper fick möjlighet att delta. Anledningen till omorganisationen var att hitta en lösning på hemmaplan för individer med Asperger syndrom och att underlätta för deras handledare att följa upp sina klienter, samt av ekonomiska skäl. Det som skiljer Hantverkshuset från Snicken är att verksamheten tar emot fler målgrupper och att verksamheten inte ska fungera som en långsiktig sysselsättning, utan som en instans där personalen ska kunna kartlägga deltagarnas behov och förutsättningar. Detta i syfte för att se om de har möjlighet att kunna ta sig ut på arbetsmarknaden eller vad som skulle kunna vara nästa steg i deras utveckling. På grund av den omorganisation som sker i verksamheten är Hantverkshuset fortfarande under utveckling vilket medfört en avsaknad av måldokument och föga riktlinjer för personalen. Dessa är tänkt att vara klara i mars/april 2009 (muntlig kommunikation: Ali Rashidi).

Eftersom verksamheten har flera olika målgrupper behövs det olika mål, då alla grupper skiljer sig från varandra. Dessutom är varje individ unik, vilket medför att det krävs individuella måldokument. Kommunen har inte satt upp någon tidsgräns för hur länge deltagarna ska få vara på Hantverkshuset, dock är inte verksamheten en slutinstans, utan Hantverkshuset ska ha ett genomflöde i syfte att kunna hjälpa och stödja så många individer som möjligt. Det övergripande syftet med verksamheten är dock att utvärdera deltagarna med Asperger syndroms arbetsförmåga i syfte att få ut dem på arbetsmarknaden, trots att det i vissa fall kan vara orealistiskt (muntlig kommunikation: Ali Rashidi).

Teoretiska perspektiv

Genom att använda sig av en programteori anlägger man ett uppifrånperspektiv, för att till exempel möjliggöra en utvärdering av hur en verksamhet har skapats. Programteorin går ut på att man granskar en verksamhetsidé och vilket empiriskt material som lade grunden för skapandet av en verksamhet. Då vårt syfte är att undersöka om verksamhetsidén och riktlinjerna för Hantverkshuset är förenligt med LSS och om verksamhetsidén och riktlinjerna stämmer överens med det som utförs i verksamheten har vi valt att utgå från programteorin. Detta tänker vi göra genom att undersöka den bakomliggande idén bakom Hantverkshuset och om man i sitt arbete utgår från de mål som satts upp för verksamheten och de riktlinjer som finns i arbetet med LSS-målgruppen (Vedung, 1998).

Då vår utgångspunkt är att se till verksamhetens utvecklingsmöjligheter ska vi lägga grunden till detta genom att anlägga ett uppifrånperspektiv. Utifrån detta perspektiv kommer vi att titta på vad som sker i verksamheten och om detta överensstämmer med verksamhetsidén. Detta i syfte att möjliggöra för Hantverkshuset att i ett senare skede ha möjlighet att utveckla sin verksamhet (Vedung, 1998).

Enligt Evert Vedung (1998) utgår man från olika steg vid en programteori. Man kan dela in processen i flera steg där det första går ut på att man ska göra en rekonstruktiv tolkning av tanken bakom en verksamhet, alltså varför verksamheten skapats. Syftet med denna rekonstruktion är att skapa en uppföljningsstrategi hur man ska kunna utvärdera verksamheten; i vårt fall en mall för observationerna. Nästa steg är att samla in information genom till exempel granskning av måldokument och lagar, samt observationer och informantintervjuer. Därefter studerar man hur verksamheten tillämpar de riktlinjer som finns för att kunna uppnå verksamhetens mål, i vårt fall hur väl riktlinjerna och verksamhetsidén är förenliga med det som sker på Hantverkshuset (a.a.).

Resultat – analys och tolkning

Vi kommer att dela in resultatet i två delar där vi först behandlar riktlinjerna och verksamhetsidén för att därefter jämföra dessa med LSS (se bilaga 4) och våra observationer. De teman vi behandlar trädde fram när vi granskade LSS och riktlinjerna och dessa rubriksätter den jämförande delen. Då vårt arbete fokuserar på LSS, riktlinjer/verksamhetsidén och hur de arbetar på Hantverkshuset så blev det naturligt att vi valde teman innan vi utförde observationerna, vilket beror på att syftet är att jämföra dessa. De teman som vi tagit fram är meningsfull sysselsättning, individuella behov, själv- och medbestämmanderätt, delaktighet i samhällslivet och förberedelse inför förvärvsarbete.

Riktlinjer och verksamhetsidén

Hantverkshuset har ändrats mycket de senaste åren och är fortfarande under en utvecklingsfas och på grund av detta har de inte formulerat en klar och konkret verksamhetsidé och klara riktlinjer för personalen (muntlig kommunikation: Ali Rashidi). Det vi har funnit nedskrivet om verksamhetsidén är att verksamheten ska bedriva arbetsträning och meningsfull sysselsättning för de människor som för tillfället inte klarar av kraven på arbetsmarknaden (Hantverkshusets broschyr). Då det tillkommit flera målgrupper sedan Snicken öppnade menade biträdande enhetschefen att ytterligare en del av verksamhetsidén är att kartlägga deltagarna med Aspergers syndroms förutsättningar och behov. Detta i syfte att deltagaren så småningom ska kunna ta nästa steg som kanske kan vara arbete i någon form. Han förtydligade även att Hantverkshuset inte är en ”slutstation” utan det ska vara ett genomflöde av deltagare inom verksamheten (muntlig kommunikation: Ali Rashidi). De riktlinjer som idag finns i skriftlig form är en

individuell genomförandeplan och de nedskrivna syftena med arbetsträningen som LSS-deltagarna kartläggs under. För att uppnå syftet med arbetsträningen ska handledarna stödja, motivera och uppmuntra deltagarna, samt hjälpa deltagarna att se sina egna resurser. För att utvärdera deltagarnas arbetsförmåga ska personalen i samarbete med Arbetsgruppen uppmärksamma deltagarnas förmåga att närvara och passa tider, stärka deltagarnas motivation och initiativförmåga. De ska även granska deras sociala samspel, arbetstempo, ansvarstagande och noggrannhet och dessutom se huruvida deltagarna fullföljer sina arbetsuppgifter. Dessutom ska den enskildes inflytande kartläggas (stenciler från arbetsgruppen).

Jämförelse av LSS och verksamhetsidén/riktlinjerna med vad som görs i verksamheten

Delaktighet i samhällslivet

I LSS 5 § framgår det att personer med funktionshinder ska ges möjlighet att leva som andra och få delaktighet i samhällslivet. Vi observerade att deltagarna på Hantverkshuset fick en sysselsättning som kunde liknas vid ett arbete, där de skulle passa tider, arbeta bredvid andra deltagare och slutföra åtagna arbetsuppgifter. De har dagliga rutiner, de arbetar mellan vissa tider, har rast på fasta tider och de träffar sina arbetskamrater. Trots att det i verksamhetsidén inte finns formulerat om delaktighet i samhällslivet erbjuder Hantverkshuset detta per automatik, då de erbjuder en form av daglig sysselsättning och ett socialt kontaktnät inom verksamheten.

Respekt, integritet, inflytande, själv- och medbestämmanderätt

I LSS 6 § står det skrivet att verksamheter som arbetar utefter LSS skall grunda sig på både respekt för den enskildes integritet och självbestämmanderätt. Dessutom ska personerna ges största möjliga inflytande och medbestämmanderätt då det gäller insatser. Detta finns i dagsläget inte förtydligt i nedskrivna riktlinjer. Dock finns inget tvång vid insatser av detta slag då LSS är en rättighetslag vilket innebär att deltagarna fritt kan välja huruvida de vill befinna sig på Hantverkshuset. Vi uppmärksammade under vår observation att till exempel en deltagare inte infann sig vid förväntad tid medan ytterligare en person inte anlände till verksamheten, vilket uppmärksammades av personalen men utan att vidta några åtgärder. Vi observerade även att arbetsuppgifterna blev tilldelade deltagarna i de fall de inte tog egna initiativ. I de fall deltagarna tog egna initiativ begränsades dock dessa av utbudet av aktiviteter och deltagarnas förutsättningar. Vi frågar oss hur man skulle kunna utveckla deras initiativförmåga med de begränsningar som finns? Denna initiativförmåga är viktig för deras personliga utveckling, men även för ett framtida förvärvsarbete. Med tanke på den diagnos de har har de andra förutsättningar och behöver arbeta med initiativförmåga mer än människor utan diagnos.

Individuella behov

Enligt LSS 7 § ska individuella behov beaktas. I verksamhetsidén framgår det att varje enskild individs behov, kapacitet och förutsättningar ska kartläggas, detta i syfte att bland annat se om de är i behov av särskilda insatser. Detta kartläggs genom två särskilda planer (se bilaga 2 & 3). På verksamheten uppmärksammade vi att de försökte att anpassa stödet från handledarna efter behov. En av deltagarna som krävde mer stöd hade en handledare bredvid sig hela dagen och ytterligare en deltagare fick möjlighet att sitta i ett annat rum på grund av bristande koncentrationsförmåga. Dock uppmärksammade vi att vissa deltagare krävde mycket stöd och tappade uthållighet och koncentrationsförmåga då personal inte fanns närvarande. Dessa deltagare skulle därmed behöva ständigt stöd för att få sina individuella behov tillfredställda.

Utbudet av valmöjligheter när det gäller sysselsättning är begränsade då de aktiviteter som erbjuds är textil-, snickeri-, måleri- och cykelverkstad. Detta medför att de som är mer teoretiskt lagda eller har andra förmågor att utveckla inte får möjlighet till detta, med andra ord så blir inte en del av deltagarnas individuella behov tillgodosedda. Dock försöker personalen på Hantverkshuset att anpassa aktiviteterna utefter deltagarnas förmåga, men detta medför att flertalet inte kan delta i snickeriet och får på så sätt endast tillgång till syverksamheten. Detta begränsar utbudet ytterligare för vissa deltagare och resulterar i att dessa deltagare inte får en anpassad sysselsättning efter intresse. Intresset borde få styra aktiviteten istället för att aktiviteten ska styra deltagaren. I en avhandling av Larsson Abbad (2007) framkommer det vilken variation av behov och förutsättningar individer med denna diagnos har, vilket gör att vi ställer oss frågan om aktiviteterna på Hantverkshuset är utformade efter de behoven personer med Asperger syndrom har?

Tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet

I LSS 7 § med lagkommentar framgår det att de viktigaste faktorerna inom handikappolitiken är tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet. Genom informantintervjun med biträdande enhetschefen framgick det att en av grundtankarna till varför LSS blev en av målgrupperna på Hantverkshuset var för att öka *tillgängligheten* för de funktionshindrade i kommunen. Detta är idag fallet för Hantverkshuset då samtliga LSS-deltagare bodde i nära anslutning till den dagliga verksamheten. I genomförandeplanen framgår att den enskildes *inflytande* ska kartläggas och genom observationerna såg vi att deltagarna fick komma med idéer på alternativa sysslor. De aktiviteter som de tilläts att utföra på Hantverkshuset var dock av praktiskt karaktär.

I verksamhetsidén framgår inte att *delaktighet* är något som man ska uppnå, dock sker detta automatiskt då Hantverkshuset erbjuder sysselsättning och arbetsträning. Denna delaktighet uppnås genom tilldelade uppgifter efter överenskommelse mellan deltagare och personal.

Efter att ha läst om diagnosen Asperger syndrom om att vissa personer med denna diagnos har svårt att känna delaktighet och skapa nära vänskapsband, kan kanske sysselsättningen i sig inte ge dem känslan av delaktighet även om det kan framstå så för en utomstående (Larsson Abbad, 2007; Steindal, 1997).

Utifrån verksamhetsidén är Hantverkshuset en frivillig insats för deltagarna med Asperger syndrom, vilket förutsätter *självbestämmanderätten*. Detta kan man dock inte utläsa ur de skriftliga riktlinjer som idag finns. Det vi genom våra observationer kunde urskilja som visar på självbestämmanderätt var att vissa av deltagarna var närvarande på förmiddagen respektive eftermiddagen, vilket grundande sig på egna val i samråd med personal.

Då omorganisation inom verksamheten har medfört att verksamhetsidén har gått från att vara en långsiktig insats för deltagarna till att bli en ”inkörsporr” till vidare insatser eller arbete, står inte denna verksamhet för *kontinuitet*. Tanken är att det ska vara ett stort genomflöde vilket resulterar i nya deltagare och att deltagarna därmed inte ska se verksamheten som en fast punkt. Det vi dock kunde observera som stod för kontinuitet var arbetstiderna och rasterna som alltid ägde rum samma tid varje dag, samt att det alltid var samma personal som arbetade med deltagarna.

Det som är motsägelsefullt kring begreppet kontinuitet är att det inte finns någon tidsbegränsning hur länge personerna får delta i Hantverkshusets verksamhet, samtidigt som det ska vara ett genomflöde av deltagare. Personer med Asperger syndrom behöver lång tid på sig att förbereda sig för arbetsmarknaden (Larsson Abbad, 2007; Socialstyrelsen, 1997) vilket

medför att ett genomflöde av deltagare är orealistiskt. Därmed är verksamhetsidén inte anpassad efter denna målgrupp.

Förberedelse inför förvärvsarbete

I lagkommentaren till LSS 9 § 10 står det att man ska utveckla den enskildes möjligheter till förvärvsarbete, även om detta mål för vissa endast kan uppnås på längre sikt eller vara orealistiskt. Verksamhetsidén säger att syftet med Hantverkshuset är att deltagarnas förutsättningar ska kartläggas i syfte att möjliggöra ett eventuellt förvärvsarbete i framtiden, trots att det inte är realistiskt. Verksamhetsidén och LSS stämmer på så sätt överens. Genom våra observationer kunde vi se att de fick träna på grundläggande saker som att hålla tider, socialt samspel och att fullfölja en uppgift. Vid ett tillfälle ville till exempel en av deltagarna samtala med oss under ”arbetstid”, då blev han tillrättavisad av en ur personalen och ombads att fortsätta med sitt arbete i syateljén. För att öka den enskildes möjligheter satt vissa ur personalen även enskilt med de deltagare som hade särskilda koncentrationssvårigheter i separata rum. Men då personalen inte alltid var närvarande uppmärksammade vi att deltagarna inte kunde bibehålla sin koncentrationsförmåga i samma grad, samt att det sociala samspelet avtog. Detta innebär inte att det går emot varken LSS eller verksamhetsidén med dess medföljande riktlinjer, utan vi ser detta som en svaghet då deltagarnas behov av nära kontakt med handledare är grundläggande för att kunna utveckla den enskildes möjligheter att utvecklas och förberedas för ett eventuellt förvärvsarbete.

Vid observationerna kunde vi bland annat se att en av deltagarna önskade att utföra andra sysslor så som att läsa istället för att vara i syateljén, dock nekades han detta på grund av ett inte slutfört projekt. Detta upplevde vi som träning inför framtida arbete då man inte själv alltid kan avgöra vad man vill göra, men samtidigt så hämmades den initiativförmåga som personalen strävar efter att utveckla hos deltagarna. Denna initiativförmåga ska kartläggas enligt de nedskrivna riktlinjerna i syfte att utröna den enskildes arbetsförmåga

Vi har inte funnit någon nedskrivna bakomliggande tanke kring en hantverksinriktad verksamhet. LSS föreskriver dock att man ska arbeta för att utveckla den enskildes arbetsförmåga och *utöver* det sociala samspelet och i hantverksområdet så är det svårt att utröna hur den enskildes arbetsförmåga utvecklas.

Meningsfull sysselsättning

Enligt LSS 9 § har funktionshindrade rätt till meningsfull sysselsättning. Enligt verksamhetsidén ska de som vill och i mån av plats få möjlighet att delta i Hantverkshusets aktiviteter. De erbjuds aktivitet och de kan själva avgöra om Hantverkshusets aktiviteter fungerar och är av intresse för dem. Det är utifrån observationer svårt att avgöra vad som är meningsfull sysselsättning, men vi kunde vid observationerna se att det gavs uttryck för intresse av andra aktiviteter än de som erbjöds. Vid två tillfällen uttryckte två av deltagarna önskemål om att utföra mer teoretiska sysselsättningar, som eventuellt skulle upplevas som mer meningsfullt för dessa individer. Utifrån detta erbjuder Hantverkshuset sysselsättning, huruvida den är meningsfull för alla deltagare kan vi som sagt inte avgöra.

Diskussion

Resultatdiskussion

Efter vår fältstudie på Hantverkshuset uppmärksammade vi att det är brist på tydliga riktlinjer och att verksamhetsidén inte utvecklats i samma takt som omorganisationen. Vi fann inte

någon nedskrivna verksamhetsidé utan denna har vi fått tagit del av muntligen. LSS och verksamhetsidén föreskriver att människor med funktionshinder har rätt till meningsfull sysselsättning där de ska få möjlighet att påverka, få sina individuella behov beaktade och de ska ges möjlighet att utvecklas i syfte att få möjlighet till framtida förvärvsarbete.

Konsekvensen av att kommunen inte har formulerat en tydlig verksamhetsidé och riktlinjer som personalen kan följa är att personalen "famplar" och endast kan arbeta utifrån tidigare erfarenheter som kanske inte är anpassade efter individer med Asperger syndrom. Detta medför att den kompetens personalen besitter, inte kan tas tillvara på bästa sätt. Ett förslag skulle kunna vara att fortbilda personalen i vad en diagnos som Asperger syndrom innebär och vad de har för behov och förutsättningar. Detta kan stödjas av SoL 3:3 där det står att all personal ska ha lämplig utbildning för verksamhetens syfte (Norström & Thunved, 2008).

I dagsläget har kommunen och personalen olika syn på verksamhetsidén. Personalen på Hantverkshuset var av den uppfattningen att deltagarna skulle ut på arbetsmarknaden inom ett år, medan vi genom vår informantintervju fick reda på att syftet är att kartlägga deltagarnas förutsättningar. Biträdande enhetschefen menade att det ska vara ett genomflöde av deltagare och att det idag inte finns en uppsatt tidsgräns (muntlig kommunikation: Ali Rashidi). Denna information är motsägelsefull då ett genomflöde inte kan garanteras ifall det inte finns en tidsram, samt att verksamheter som arbetar utefter LSS ska verka för kontinuitet. Om verksamheten hade haft klara riktlinjer och en tydlig verksamhetsidé skulle de sträva mot samma mål och alla skulle gynnas. Detta i och med att personalen skulle få riktlinjer att arbeta efter, kommunen skulle uppfylla sina egna mål och att deltagarna skulle få vistas på en verksamhet som är bättre anpassad efter deras behov.

Möjligheten för Hantverkshuset att ha ett genomflöde av personer med Asperger syndrom upplever vi som begränsat. Enligt lagkommentaren till LSS 9 § framgår det att personer med funktionshinder ska ha rätt till möjligheten till förvärvsarbete även om det är orealistiskt (Norström & Thunved, 2008). Att det för vissa människor med Asperger syndrom är orealistiskt är just själva tidsbristen. Den process som det innebär för att förbereda en individ för ett arbete innefattar väldigt mycket motivation och är i sig väldigt tidskrävande. Kontentan av detta är att de personer som har Asperger syndrom inte kan vara på Hantverkshuset på samma förutsättningar som övriga målgrupper om tanken är att de ska komma ut på den öppna arbetsmarknaden. Socialstyrelsen (1997) menar att det kan finnas behov av att utforma specifika verksamheter för dem med grövre funktionshinder och har man en verksamhet för fler målgrupper är det extra viktigt att se till den enskildes behov och att anpassa aktiviteterna utefter dessa. Det är viktigt när man blandar målgrupper att det huvudsakliga målet med en verksamhet är realistiska efter verksamhetens målgrupper, då olika målgrupper har olika behov av tid och insatser (a.a.). En av de första frågorna vi ställde oss under vår vistelse på Hantverkshuset var just hur man arbetar med så blandade målgrupper. Om det var till deltagarnas, med Asperger syndroms, fördel att befinna sig med andra målgrupper eller om de är i behov av en omgivning som är helt anpassad efter deras behov och förutsättningar.

Hantverkshuset erbjuder sysselsättning i form av trä- och syslöjd, samt måleri- och cykelverkstad, frågan vi ställde oss var: kan detta utveckla dem och hjälpa dem att få ett arbete? På det sociala planet upplevde vi att hantverk är en bra form för att deltagarna ska ha möjlighet att kunna utveckla sitt sociala samspel, vilket även är en viktig faktor för att kunna möjliggöra ett framtida arbete. Men eftersom Hantverkshuset är en slags förberedelse för ett framtida arbete, anser vi att det krävs mer fokus på individernas egna förmågor och att utveckla dessa. Rådet för arbetslivsforskning menar att det krävs att man fokuserar mer på den

enskildes kunskap och utbildning för denne. Detta stödjer vår uppfattning om att man bör beakta deltagarnas intressen både på praktiska och teoretiska plan (Rådet för arbetslivsforskning, 2000). Asperger syndrom ser olika ut för olika individer vilket förutsätter olika behov och stöd (Larsson Abbad, 2007). Att kunna tillgodose detta är av särskild vikt på en verksamhet som Hantverkshuset där det finns flera olika målgrupper (Socialstyrelsen, 1997). Många med denna diagnos är otroligt fokuserade på specifika ämnen (Steindal, 1997) och istället för att stödja deltagarens individuella intressen så läggs fokus på att lära dem ett hantverk.

Genom att vidga utbudet av aktiviteter som är anpassade efter de individuella behov och intressen som finns och skulle man kunna möjliggöra för deltagarna att vidareutveckla sina förmågor och sina intressen. Forskningen visar att många personer med Asperger syndrom har specialintressen som är betydelsefulla för individen (Larsson Abbad, 2007; Steindal, 1997). Att ta tillvara dessa förmågor skulle i förlängningen både gynna deltagaren och samhället. Under vår fältstudie uppmärksammade vi vissa specialintressen hos några deltagare, vilka inte kunde tillgodoses utifrån Hantverkshusets förutsättningar. Deras förutsättningar begränsas av att verksamhetsidén inte är anpassad efter denna målgrupp och de aktiviteter som Hantverkshuset därmed kan erbjuda inte är anpassade efter personer som har Asperger syndrom. På grund av detta reduceras individens självbestämmande och deltagarens egen möjlighet att påverka. Dessutom går det emot LSS med lagkommentar där det framgår att verksamheter ska ta tillvara den enskildes resurser och utveckla dennes förmågor och de aktiviteter som sker ska även bestämmas i samråd med den enskilde (SoL 1:1) (Norström & Thunved, 2008). Detta stärker vår föreställning om att deltagarna ska få större inflytande i val av aktiviteter.

Metoddiskussion

För att kunna besvara våra frågeställningar ansåg vi att observationer var den bästa metoden. Detta på grund av att en annan metod inte skulle ge oss samma möjlighet att utvärdera verksamheten och se hur det vardagliga samspelet såg ut. Intervjuer skulle ha varit fördelaktigt för att fördjupa förståelsen kring om deltagarna såg till exempel på sysselsättningen som meningsfull, men vi skulle då ha förlorat vår bredd och då lagt för stor vikt på en specifik fråga. Dessutom hade vi spenderat en vecka på fältstudier på Hantverkshuset innan val av ämne viken resulterade i att vi redan innan påbörjandet av undersökningen hade gjort ”informella” observationer.

För att kunna besvara andra och tredje frågeställningen i vår rapport var vi tvungna att titta på riktlinjer och verksamhetsidén och sökandet efter dessa var en lång process. En klar verksamhetsidé finns idag inte nedskrivet utan den verksamhetsidé vi sammanställt här i rapporten är den information vi införskaffat genom muntlig kommunikation och broschyrer. Detta faktum att kommunen inte har sammanställt några klara riktlinjer eller en verksamhetsidé skapade en oförutsedd svårighet och dessutom var vi från början inte medvetna om att deltagare som kommit genom LSS var en så pass ny målgrupp. Sammantaget ledde detta till att första steget blev att sammanställa en slags verksamhetsidé utifrån den information vi lyckats införskaffa.

Slutsats

Utifrån vår studie kan man utläsa att det första steget för att utveckla Hantverkshusets verksamhet är att kommunen ska formulera en tydlig verksamhetsidé och konkreta riktlinjer. De förutsedda svårigheter vi ser med detta är att Hantverkshuset har olika målgrupper med olika behov. Redan idag ser vi att dessa behov inte alltid kan tillgodoses och detta är ett av de

mest centrala resultaten i vår studie, samt det motsägelsefulla i verksamheten och verksamhetsidén.

Då vi fick som förslag att utveckla Hantverkshuset och se till nya utvecklingsmöjligheter, men inte fått möjlighet att studera och utveckla konkreta förslag, så vill vi se att man i framtiden fördjupar sig i hur man skulle kunna utveckla Hantverkshuset. Några intressanta frågeställningar skulle kunna vara att ta reda på vad som skulle kunna vara meningsfull sysselsättning och hur handledarna skulle kunna utveckla sitt handledarskap i syfte att öka deltagarnas möjligheter till förvärvsarbete. Trots att vi inte har haft möjlighet att fördjupa oss i dessa utvecklingsmöjligheter har vi en förhoppning om att vår rapport ska kunna vara till nytta för Hantverkshuset, men även för andra dagliga verksamheter som befinner sig i ett utvecklingskede och som har personer med Asperger syndrom som målgrupp.

Källförteckning

Aspers, P. (2007).

Etnografiska metoder

Malmö: Liber.

Codex hemsida. (2008-12-23).

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>

Frankforth, N. & N. (2006).

Qualitative resarch. In research Methods in Social Sciences. 5 edition. Chapter 12.

London: Arnold.

Gren, J. (1996).

Etik i socialt arbete

Stockholm: Liber utbildning.

Kvale, S. (1997).

Den kvalitativa forskningsintervjun.

Lund: Studentlitteratur.

Larsson Abbad, G. (2007).

"Aspergern, det är jag": en intervjustudie om att leva med Asperger syndrom (avhandling för doktorsexamen, Linköpings universitet).

Lindqvist, R & Nygren, L. (2006).

Social teori och socialt arbete.

I A. Meeuwisse, S. Sunesson & H. Swärd (Red.)

Socialt arbete en grundbok. (pp.94-110).

Stockholm: Natur och kultur.

Nationalencyklopedins hemsida. (2009-01-07).

www.ne.se

Nordström, C. & Thunved, A. (2008).

Nya sociallagarna - med kommentarer, lagar och förordningar som de lyder den 1 januari 2008.

Solna: Elanders Sverige AB.

Olsson, H. & Sörensen, S. (2007).

Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv.

Stockholm: Liber

Rådet för arbetslivsforskning. (2000).

Den handikappande arbetsmarknaden: om ansvar och möjligheter för funktionshindrade i arbetslivet.

Stockholm: Rådet för arbetslivsforskning.

Steindal, K. (1997).

Aspergers syndrom - att förstå och hjälpa personer med Aspergers syndrom och högfungerande autism.

Stockholm: Riksfören. Autism

Socialstyrelsen. (1997).

Steget före arbete: om meningsfull sysselsättning för personer med omfattande funktionshinder.

Stockholm: Socialstyrelsen.

Vedung, E. (1998).

Utvärdering i politik och förvaltning.

Lund: studentlitteratur.

Muntlig kommunikation

Rashidi, A. (2008-12-19).

Biträdande enhetschef på Individ- och familjeenheten.

Upplands- Bro kommun.

Jernström, B. (2008-12-01 – 2008-12-19).

Samordnare på Hantverkshuset.

Övriga källor

Måldokument och riktlinjer från arbetsgruppen på Individ- och familjeenheten i Upplands-Bro kommun. Införskaffat från Maria Vikström. (2008-12-03).

Organisationsschema.

Ekonomi- och Vuxenenheten.

Upplands-Bro kommun.

Läst men ej refererat till

Börjeson, B. (2001).

Varning för etik. I: *Utan fast punkt – om förvaltning, kunskap, språk och etik i socialt arbete.* (<http://www.sos.se/fulltext/123/2001-123-52/2001-123-52.pdf>). (15 s.).

Bergmark, Å. & Lundström, T. (2005).

En sak i taget? Om specialisering inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg.

Särtryckserien/Institutionen för socialt arbete.

Stockholms universitet, ISSN 1400-6731.

Healy, K. (2005).

Social Work Theories in Context. Creating frameworks for practice.

New York: Palgrave Mamillan.

Bilaga 1

Deltagare	Kl 10.30	Kl 11.30	Kl 12.30	Kl 13.30	Kl 14.30
Träslöjd					
Syslöjd					
Måleri					
Passa tider					
Socialt samspel					
Fullfölja uppgift					
Delaktighet					
Självbestämmande					
Anpassa efter individuella behov					

Handledare

Stödja					
Uppmuntra					
Motivera					

Egna anteckningar

Bilaga 2

Upplands-Bro
KOMMUN

SOCIALTJÄNSTEN
Individ- och familjeomsorg

2008-12-02

Genomförandeplan

Namn:

Insats:

Mål:

Kortsiktigt

Långsiktigt

Hur ska målen nås:

(insatser, genomförande, tidsplan, m.m.)

På vilket sätt utövar den enskilde inflytande:

Vem/ vika är ansvariga för insatsens genomförande:

Utvärdering/ uppföljning:

Bilaga 3

Syftet med arbetsträning/praktik , *Dv*

- Att stödja, motivera och uppmuntra deltagaren, se deltagarens egna resurser
- Att utvärdera arbetsförmåga utifrån nedanstående områden:
- Närvaro
- Passa tider
- Arbetsvillighet/motivation
- Initiativförmåga
- Socialt samspel med andra på arbetsplatsen
- Tempo
- Noggrannhet
- Ansvarstagande
- *Slutföra uppgifter*

Bilaga 4

LSS och lagkommentarer

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer

1. med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd. /.../

5 § Verksamhet enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i 1 §. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra.

Lagkommentar: det övergripande målet för handikappolitiken är tillgänglighet, inflytande, delaktighet, självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet (Norström & Thunved, 2008).

6 § Verksamheten enligt denna lag skall vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten skall vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Kvalitén i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

För verksamheten enligt denna lag skall det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad skall kunna ges.

7 § Personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1-9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte kan tillgodoses på annat sätt. Personer som anges i 1 § 1 och 2 har, under samma förutsättningar, även rätt till insatser enligt 9 § 10.

Den enskilde skall genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna skall vara varaktiga och samordnade. De skall anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

8 § Insatser enligt denna lag skall ges endast om han begär det. /.../

9 § Insatserna för särskilt stöd och service är

/.../

10. daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknas förvärvsarbete och inte utbildar sig.

Lagkommentar: en verksamhet bör arbeta för att "utveckla den enskildes möjligheter för förvärvsarbete, även om detta mål för vissa endast kan uppnås på längre sikt eller vara orealistiskt" (Norström & Thunved, 2008, s.465). Den enskilde bör få meningsfull sysselsättning (a.a.).